

О.О. Красноруцький, д-р екон. наук

В.В. Валетенко, аспірант*

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені П. Василенка

ПЕРЕДУМОВИ СТАБІЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Постановка проблеми. Необхідною складовою соціально-економічного розвитку України є впровадження інновацій в різні галузі національної економіки. Важливого значення набуває інноваційне забезпечення аграрної сфери держави, адже Україна має гарні природні та кліматичні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва. Впровадження інновацій супроводжується низкою проблем, але саме за допомогою формування та реалізації інноваційного потенціалу має значно підвищитися ефективність діяльності суб'єктів сільськогосподарського виробництва. Можливості, тривалість, конкретні шляхи переходу національної економіки до інноваційної моделі розвитку залежать від наявного у країні інноваційного потенціалу, зокрема: мережі наукових організацій; насиченості економіки науковими кадрами та освіченості робочої сили; обсягів фінансування наукової і науково-технічної діяльності; рівня інноваційної активності промислових підприємств та динаміки виробництва інноваційної продукції; наявності платоспроможного попиту на інноваційну продукцію.

Нині значна частина вітчизняних агропідприємств неспроможні виробляти конкурентоспроможну продукцію. Це є результатом таких негативних явищ як: застарілий машинно-тракторний парк, диспаритет цін на продукцію промисловості і сільського господарства, постійне зростання цін на паливо-мастильні матеріали, недосконала кредитно-фінансова система і законодавча база, обмеженість інформаційних ресурсів, втрата висококваліфікованих працівників тощо.

Інноваційна діяльність, що здійснюється на основі прогресивних науково-технічних досягнень є головним інструментом подолання кризових явищ, стабілізації і зростання економіки та підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Основу для інноваційного

розвитку створюють економічні суб'єкти, що здійснюють інноваційну діяльність з метою отримання вигод. Проте її результативність залежить від стану зовнішнього і внутрішнього економічного середовища, наявності необхідних умов для впровадження й раціонального використання інноваційної продукції. В аграрній сфері економіки розвиток інноваційної діяльності стримується через недостатнє стимулювання з боку держави впровадження інновацій у виробництво, обмеженість внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій та неможливість їх швидкої мобілізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проаналізувавши праці найвидатніших авторів, що займались проблемами інноваційного розвитку вітчизняних товаровиробників, а саме В.А. Бабенка, Ю.А. Лупенка, С.В. Сирцевої, В.Б. Смолінського та інших, необхідно зазначити, що у сільському господарстві та в галузі рослинництва, зокрема, інноваційні технології являють собою послідовності дій, що на основі використання елементів біологічного землеробства та оптимізації виробничих процесів дозволяють досягнути високого ступеня керованості, прогнозованості та ефективності функціонування економічної системи. На відміну від традиційних технологій, інноваційні технології виробництва продукції рослинництва базуються на використанні енерго і ресурсозберігаючих систем землеробства, елементами яких є: 1) відповідність біологічним і зональним особливостям вирощування сільськогосподарських культур з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов; 2) відмова від виконання оранки; мінімізація основного обробітку ґрунту в напрямку зменшення кількості агротехнічних операцій та поєднання кількох операцій в одному технологічному процесі, що зумовлює скорочення часу обробітку посівних площ на 70–80 % та забезпечує економію виробничих витрат у середньому в п'ять разів, у тому числі витрати на добрива – на 30–40 %, паливно-мастильні матеріали (ПММ) – на 60–70 %, придбання сільськогосподарської техніки – на 80–90 %; 3) використання широкозахватної ґрунтообробної техніки, що передбачає подвоювання коліс, застосування широкопрофільних шин або гумово-металевих гусениць і дає змогу знизити рівень ущільнення ґрунту та витрати ПММ; зменшення глибини дії робочих органів сільськогосподарських машин на ґрунт і мульчування його поверхні соломною та іншими післяжнивними рештками; здійснення прямого посіву по післяжнивних рештках; 4) застосування багаторівневого комплексу заходів боротьби з бур'янами та інтегрованих систем удобрення і захисту рослин (використання науково обґрунтованої системи сівозмін; посів сидеральних культур, що сприяють

накопиченню в ґрунті азоту, збільшують інфільтрацію води, дозволяють скоротити обсяги використання гербіцидів, підвищують урожайність культур; точне внесення добрив під горизонт посіву; управління посівними нормами сільськогосподарських культур і шириною міжрядь).

У системі економічного механізму досягнення високого рівня конкурентоспроможності на інноваційній основі здійснюється через використання відповідних методів: організаційних, економічних, техніко-технологічних, адміністративних. Критерієм ресурсозбереження, як елементу інновацій, є максимальний рівень окупності витрат, підвищення обсягів реалізації сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності здійснення інвестицій та рівня їх рентабельності. Для досягнення конкурентоспроможного функціонування аграрних підприємств необхідно вибрати відповідний тип їх розвитку, що дозволить забезпечити розширення напрямів виробничої діяльності та стійке зростання виробництва. Таким типом розвитку є інноваційний, що характеризується високим рівнем розвитку освіти та науки, особливо прикладної, розвитком та впровадженням у виробництво науково-дослідних робіт і проектно-конструкторських розробок. Основою інноваційного розвитку є випереджувальні інвестиції, зокрема фінансові, високий рівень фахових знань, широка інформатизація, потужний інтелектуальний потенціал. Саме забезпечення прямих зв'язків науки і виробництва дозволить збалансувати попит та пропозицію інноваційного продукту. Інноваційна діяльність здійснюється завдяки прогресивним науково-технічним досягненням і є вирішальним фактором подолання кризових явищ, розширення сфери діяльності та зростання прибутковості та рентабельності аграрних підприємств.

Цілі статті. Метою даної публікації є огляд основних проблем інноваційного розвитку сільськогосподарських товаровиробників та обґрунтування необхідності формування механізму залучення найсучасніших наукових розробок в інвестиційні проекти .

Виклад основного матеріалу. До найбільш негативних тенденцій та викликів для реалізації потенціалу конкурентоспроможності аграрних підприємств, як елементів соціально-економічних відносин слід віднести: уповільнення темпів посткризового відновлення обсягів господарської діяльності у базових видах економічної діяльності, насамперед внаслідок обмеженості власного та доступу до зовнішнього фінансування розвитку; зменшення частки нематеріальних активів, зокрема інтелектуальної власності та погіршення інноваційного складника

конкурентоспроможності продукції суб'єктів господарювання; посилення енергетичної залежності підприємств.

Перспективними напрямками реалізації інноваційного потенціалу і протидії негативним тенденціям розвитку та зміцнення конкурентоспроможності економіки регіону видаються: 1) Удосконалення інституціонального забезпечення розширення фінансових можливостей підприємств реального сектора економіки; 2) Покращення інституціональної інфраструктури інноваційного розвитку; 3) Активізація діяльності центральних і місцевих органів влади з покращення інвестиційного середовища та залучення інвестицій в аграрну сферу виробництва, розвиток кластерних та інтеграційних форм господарювання як перспективного напрямку зниження трансакційних витрат суб'єктів підприємництва та залучення інвестування.

Забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств через впровадження у виробництво інноваційного продукту в сучасних умовах вимагає від вітчизняних товаровиробників вирощування виробничого потенціалу з метою мінімізації витрат на одиницю продукції. Значною мірою це стосується продукції рослинництва як провідної галузі сільського господарства.

Значного зменшення виробничих витрат у рослинництві можна досягти, впроваджуючи інноваційні технології вирощування сільськогосподарських культур.

Серед основних проблем, що виникають в аграрній сфері при впровадженні інновацій, можна виділити такі:

1) відсутність науково-технічної інформації щодо самих розробок і їх впровадження в аграрних підприємствах; тривала та ускладнена процедура розгляду інноваційних проектів з метою надання їм певних пільг;

2) відсутність ефективної системи фінансово-кредитної підтримки інноваційної діяльності з урахуванням і збереженням спеціалізації підприємств;

3) високий економічний ризик у зв'язку зі значними витратами виробництва на нововведення і невизначеністю ринку збуту та обсягів попиту на ньому;

4) невідповідність існуючих нормативної бази та техніко-технологічних стандартів сучасному рівню економічного розвитку та вимогам до техніки і технологія на світовому ринку;

5) нестача в аграрних підприємствах обігових коштів та їх залежність від зовнішніх джерел фінансування;

6) Нестача кваліфікованих кадрів.

Визнано, що в умовах ринкового середовища головним важелем економічного механізму є конкуренція. Конкуренція товаровиробників на ринку змушує їх, з одного боку, підвищувати якість продукції, діючи на основі нецінових методів боротьби, а з іншого – знижувати її вартість, в першу чергу за рахунок зменшення витрати на виробництво одиниці продукції. У сукупності це сприяє підвищенню рівня інноваційної спрямованості виробництва, так як лише інноваційний розвиток, в умовах постійного зменшення природних ресурсів, представляє можливість підприємству бути конкурентоспроможним у сучасних умовах глобалізації економіки.

Висновки. Впровадження інновацій у виробничу діяльність аграрних підприємств дозволить: сформувати інфраструктуру ринку інноваційної продукції сукупністю організацій, колективів, окремих спеціалістів, потенційно спроможних виконувати інноваційну діяльність; забезпечити платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників, що підвищить попит та обсяги придбання інноваційного продукту; збільшити обсяги не лише зовнішніх, а і внутрішніх інвестицій при здійсненні трансферу завершених розробок; прискорити частоту та обсяги пропозиції інновацій та подолання існуючого дефіциту інвестиційного капіталу; стимулювання з боку держави аграрних підприємств до інноваційного оновлення шляхом дотацій та преференцій.

Інноваційний розвиток сільського господарства базується на здійсненні державної аграрної та інвестиційної політики, спрямованої на активізацію нововведень, як пріоритетної складової загальної стратегії підвищення національної конкурентоспроможності через забезпечення конкурентоспроможності на мікрорівні, забезпечення умов для реалізації вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами стратегії просування на зовнішніх ринках, підтримки конструктивної конкуренції на внутрішньому ринку, що стимулюватиме аграрні формування до інноваційної діяльності, забезпечення тісної інтеграції виробництва і науки, з метою сприяння випереджальному розвитку науково-технологічної сфери.

Бібліографічний список: 1. Бабенко В.А. Інвестиційний чинник інноваційного розвитку агропромислового виробництва [Електронний ресурс] / В.А. Бабенко. – Режим доступу: <http://www.nbul.gov.ua/portal>. 2. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації // Центр Разумкова. Національна безпека і оборона. – 2009. – № 7. – С. 1-25. 3. Лупенко Ю.А. Інвестування розвитку сільського

господарства / Ю.О. Лупенко, Є.І. Лупенко // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 59-62. 4. Сирцева С.В. Інноваційний потенціал як складова економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства / С.В. Сирцева // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. – № 4 (47). – С. 115-121. 5. Синявська І.М. Формування інноваційної стратегії аграрного підприємства / І.М.Синявська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2010. – № 6 (47). – С. 258-261. 6. Смолінський В.Б. Проблеми фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств / В.Б. Смоленський // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 179-182.

Красноруцкий А.А., Валетенко В.В. Предпосылки стабилизации развития сельскохозяйственных предприятий на инновационной основе. В статье исследованы основные вопросы перехода к устойчивому инновационному развитию отечественных сельскохозяйственных товаропроизводителей.

Krasnorutskyu A., Valetenko V. Preconditions of stabilization of development of the agricultural enterprises on an innovative basis. In article the main questions of transition to sustainable innovative development of domestic agricultural producers are investigated.